

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ

Кафедра психології та соціальної роботи

СИЛАБУС
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ПНПБ 2.06. «ЗООПСИХОЛОГІЯ
ТА ПОРІВНЯЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»**

ДЛЯ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ
заочної форми навчання

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ПСИХОЛОГІЯ»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»

Курс	I	
Семестр	2-й	
Вид контролю	іспит	
Кількість годин / кредитів	120 год. / 4 кредитів	
з них:	А. ф. н.	З. ф. н.
<i>лекції</i>	–	6 год.
<i>практичні</i>	–	4 год.
<i>семінарські</i>	–	–
<i>індивідуальні завдання</i>	–	20 год.
<i>самостійна робота</i>	–	90 год.
Викладач	Бегеза Людмила Євгенівна, к.пс.н.	
Email:	l_begeza@ukr.net	
Консультації	Відповідно до розкладу занять	

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи дослідження психічної діяльності тварин; механізми поведінки тварин, нервові і гормональні компоненти, що обумовлюють складну поведінку тварин; інстинктивна поведінка тварин; еволюція психіки, основні етапи розвитку і становлення психіки в процесі філогенезу; загальні характерні ознаки, що відрізняють психічні особливості тварин і людини.

Міждисциплінарні зв'язки.

Дисципліна «Зоопсихології та еволюції нервової системи» відповідно до структурно-логічної схеми дисциплін, передбачених навчальними планами фаху, викладається у I семестрі разом із вивченням таких дисциплін, як: «Історія України», «Основи біології та генетики людини».

Сформована система знань є необхідною для засвоєння змісту «Основ біології та генетики людини», «Психофізіології», «Диференціальної психології», «Загальної психології» та ін.

Метою викладання навчальної дисципліни є розвиток у студентів психологічного мислення на основі формування уявлень про еволюцію, виникнення та формування психіки в філо- та онтогенезі. Це комплексна дисципліна про закономірності розвитку психічного рівня відображення, будову і життєдіяльність тварин на різних етапах еволюційного розвитку та особливості психічного відображення у тварини та людини.

Основні завдання вивчення дисципліни полягають в теоретичній та практичній підготовці студентів з питань:

- категоріальний апарат та методологічні засади порівняльної психології, зоопсихології і етології.
- методи дослідження психічної діяльності тварин.
- механізми поведінки тварин, нервові і гормональні компоненти, що обумовлюють складне поведінки тварин.
- інстинктивна поведінка тварин, структура поведінкового акту, сучасних уявлень про інстинктивну діяльність, загальні характерні ознаки, що відрізняють психічні особливості тварин і людини.
- формування нервової системи у процесі філогенезу і її зв'язку з різними рівнями психічної діяльності.
- еволюція психіки, основні етапи розвитку і становлення психіки в процесі філогенезу;
- особливості мікроеволюційного процесу, вплив психіки на антропогенез.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення дисципліни студент повинен набути такі компетентності:

Загальні компетентності

Інструментальні компетентності:

- здатність до формування світогляду, розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури;
- здатність до саморегуляції та здорового способу життя;
- здатність працювати з інформацією у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах.

Міжособистісні компетентності:

- здатність здійснювати комунікаційну діяльність;
- позитивне ставлення до несхожості та інших культур;
- здатність до критики та самокритики;
- взаємодія (робота в команді).

Системні компетентності:

- здатність працювати самостійно і автономно;
- здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості;
- здатність виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості;
- здатність до формування культури мислення, її сприйняття;
- здатність до навчання;
- здатність формувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- категоріальний апарат та методологічні засади порівняльної психології, зоопсихології і етології.
- методи дослідження психічної діяльності тварин.
- механізми поведінки тварин, нервові і гормональні компоненти, що обумовлюють складне поведіння тварин.
- інстинктивну поведінку тварин, структуру поведінкового акту, сучасні уявленя про інстинктивну діяльність, характерні ознаки, що відрізняють психічні особливості тварин і людини.

- формування нервової системи у процесі філогенезу і її зв'язку з різними рівнями психічної діяльності.
- еволюцію психіки, основні етапи розвитку і становлення психіки в процесі філогенезу;
- особливості мікроеволюційного процесу, з'ясувати вплив психіки на антропогенез.

вміти:

- застосовувати отримані знання для аналізу психічних явищ;
- аналізувати та інтерпретувати поведінку тварин з застосуванням різних пояснювальних принципів;
- на основі філогенетичного аналізу і змістовних характеристик психіки організмів, що знаходяться на різних щаблях еволюції встановлювати генетичні взаємозв'язки між психічними явищами;
- застосовувати моделі поведінки тварин, які пояснюють характер причинних зв'язків між психічними явищами;
- використовувати практичні знання у галузі психології при розв'язанні конкретних психологічних завдань;
- визначати основні етапи проведення дослідження;
- оцінювати наукові факти у відповідності до мети дослідження;
- забезпечувати комплексність, цілісність та системність використання психологічних методів, як кількісних, так і якісних;
- впроваджувати результати наукових розробок у сфери практичної діяльності.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Підготовка студентів з курсу «Анатомія та еволюція нервової системи» потребує використання активних форм навчання, які наближують навчальний процес до реальних професійних ситуацій.

Для активізації процесу навчання студентів у ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

✓ **на лекціях** чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; звертаються до зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем; заохочуються студенти до критичного сприймання нового матеріалу замість пасивного конспектування; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

✓ **на практичних заняттях** запроваджуються різні навчальні технології: розгорнута бесіда, обговорення проблем, дискусії; вирішення ситуаційних вправ; розв'язання проблемних питань; мозковий штурм; кейс-методи; презентації; аналіз конкретної ситуації; робота в малих групах; рольові та ділові ігри; банки візуального супроводження; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування; перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо;

✓ **самостійну роботу студента** викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача; зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

Структура навчальної дисципліни

Назва змістовних модулів, тем	Кількість годин					
	заочна форма навчання					
	Усього	в тому числі				
		Лекції	Семінарські	Практичні	СРС	Індивід. робота
120	6	–	4	90	20	
Модуль I						
Змістовний модуль 1. Зоопсихологія та порівняльна психологія в системі наук						
<i>Тема 1.</i> Вступ до зоопсихології та порівняльної психології	7	–	–	–	7	–
<i>Тема 2.</i> Проблема походження та виникнення психіки. Сучасна система органічного світу	8	1	–	–	7	–
<i>Тема 3.</i> Найвищий рівень організації психіки	7	–	–	–	7	–
Разом за змістовим модулем 1	22	1	–	–	21	–
Змістовний модуль 2. Загальна характеристика психіки та основні форми поведінки тварин						
<i>Тема 4.</i> Загальна характеристика психічної діяльності тварин	9,5	0,5	–	1	8	–
<i>Тема 5.</i> Розвиток поведінки в онтогенезі. Механізми та регуляція поведінки. Основні типи навчання.	9,5	0,5	–	1	8	–
<i>Тема 6.</i> Еволюція психіки. Елементарна сенсорна психіка	9	1	–	–	8	–
<i>Тема 7.</i> Перцептивна психіка	9	1	–	–	8	–
Разом за змістовим модулем 2	37	3	–	2	32	–
Змістовний модуль 3. Основні форми поведінки тварин						
<i>Тема 8.</i> Тропізми і таксиси як протопсихічне відображення	8,5	0,5	–	1	7	–
<i>Тема 9.</i> Адаптація. Інстинктивна поведінка тварин	7,5	0,5	–	–	7	–
<i>Тема 10.</i> Психологічні аспекти наuczіння тварин	9	1	–	1	7	–
<i>Тема 11.</i> Когнітивні аспекти наuczіння	8	–	–	–	8	–
<i>Тема 12.</i> Проблема мислення, інтелекту та свідомості у тварин. Мистецькі здібності тварин.	8	–	–	–	8	–
Разом за змістовим модулем 3	41	2	–	2	37	–
<i>Усього годин за модулем I</i>	<i>100</i>	<i>6</i>	<i>–</i>	<i>4</i>	<i>90</i>	<i>–</i>
Модуль II						
<i>ІНДЗ</i>	<i>20</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>20</i>
Усього годин:	120	6	–	4	90	20
Підсумковий контроль – іспит						

Методи навчання

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування; опорних сигналів; опорних конспектів);
- практичні методи (вправи; практичні завдання; спостереження).

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Контроль і оцінювання знань, вмінь та навичок студентів здійснюється згідно з кредитно-модульною системою організації навчального процесу і складається з двох етапів: поточного та підсумкового.

Поточний контроль здійснюється в процесі вивчення дисципліни на семінарських заняттях і проводиться у терміни, які визначаються календарним планом.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблення навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у т.ч. виконання домашніх завдань та розв'язання задач;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- виконання індивідуального завдання.

Об'єктом підсумкового контролю знань студентів у формі *іспиту* є виконання усних та письмових завдань.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою. Підсумкова оцінка курсу навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання практичних індивідуальних завдань. Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок за змістові модулі. Остаточна оцінка рівня знань студентів *заочної* форми навчання складається з рейтингу навчальної роботи, для оцінювання якої призначається 50 балів, і рейтингу з атестації – 50 балів.

*Розподіл балів, які отримують студенти
заочної форми навчання*

Поточне тестування, самостійна та контрольна робота												Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
50													

Шкала оцінювання: національна та ECTS

90-100 балів – **відмінно** (A, відмінно);

82-89 балів – **добре** (B, дуже добре);

75-81 балів – **добре** (C, добре);

68-74 балів – **задовільно** (D, задовільно);

61-67 балів – **задовільно** (E, достатньо);

35-60 балів – **незадовільно** (FX, з можливістю повторного складання);

1-34 балів – **незадовільно** (F, з обов'язковим повторним курсом).

Критерії оцінювання

Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в робочій навчальній програмі дисципліни. Розподіл балів між видами занять (лекції, практичні заняття, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і студентів на першому занятті.

Критерії оцінювання:

«ВІДМІННО» (А, 90-100 балів) – студент дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% питань, рішення задач та виконання вправ є правильними, демонструє знання матеріалу підручників, посібників, інструкцій, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформлює завдання, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу, проявляє активність і творчість у виконанні групових завдань;

«ДОБРЕ» (В, 82-89 балів, дуже добре; С, 75-81 балів, добре) – студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді не менш ніж на 75% питань, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу, проявляє активність у виконанні групових завдань;

«ЗАДОВІЛЬНО» (D, 68-74 балів, задовільно; E, 61-67 балів, достатньо) – студент дає правильну відповідь не менше ніж на 61% питань, або на всі питання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача; при цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність, участь у виконанні групових завдань;

«НЕЗАДОВІЛЬНО» (FX, 35-60 балів, незадовільно з можливістю повторного складання; F, 1-34 бали з обов'язковим повторним курсом) – студент дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі питання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, має неповний конспект лекцій, індиферентно або негативно проявляє себе у виконанні групових завдань, загалом має поверхневе уявлення про основний навчальний матеріал, не може ним оперувати.

5. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Політика курсу полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

1. Науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані:

- 1) забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання;
- 2) дотримуватись норм педагогічної етики, моралі, поважати людську гідність майбутніх спеціалістів;
- 3) залучати здобувачів освіти до наукової діяльності;
- 4) дотримуватися в освітньому процесі академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти;
- 5) розвивати в осіб, які навчаються в Інституті, самостійність, ініціативу, творчі здібності;
- 6) дотримуватися законів України, статуту та Етичного Кодексу ІПК ДСЗУ, інших нормативно-правових актів.

2. Здобувачі вищої освіти, зобов'язані:

- 1) дотримуватися вимог законодавства, Статуту та правил внутрішнього розпорядку Інституту;
- 2) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;
- 3) виконувати вимоги освітньої програми та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання:
 - не пропускати заняття без поважної причини та не запізнюватися;
 - брати активну участь в освітньому процесі, вести конспекти лекцій, практичних занять, готувати теоретичний та практичний матеріал, виконувати передбачені курсом вправи, вирішувати задачі та тестові завдання;
 - здійснювати самостійну підготовку до занять згідно до затвердженого плану;
 - відпрацьовувати пропущені заняття (лекції, практичні, семінарські) у вигляді рефератів, презентацій, розрахунків згідно з темою заняття під час консультацій викладача за розкладом кафедри не пізніше завершення семестру;
 - складати згідно з графіком поточний модульний контроль (ІНДЗ, контрольна робота) з дисципліни;

4) дотримуватись академічної доброчесності:

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилатись на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із Інституту.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вагнер В.А. Сравнительная психология [Текст] / В.А. Вагнер. – М., 1998. – 192 с.
2. Гічан І.С. Порівняльна психологія. Зоопсихологія. Конспект лекцій. – К.: НАУ, 2003. – 73 с.
3. Губко О.Т. Основи зоопсихології [Текст]: Навчальний посібник / За ред. С.І. Болтівця. – К.: Світогляд, 2006. – 190 с.
4. Зоопсихологія з основами етології. – Мирослав Шевців, Мирослава Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 242 с.
5. Зорина З.А. Зоопсихология. Элементарное мышление животных [Текст]: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / З.А. Зорина, И.И. Полетаева. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 320 с.
6. Зорина З.А. Основы этологии и генетики поведения [Текст] / З.А. Зорина, И.И. Полетаева, Ж.И. Резникова. – М.: Изд-во МГУ, 1999. – 170 с.
7. Мирошниченко И.В. Зоопсихология: конспект лекций / И.В. Мирошниченко. – М.: А-Приор, 2012. – 144 с.
8. Резникова Ж.И. Интеллект и язык животных и человека. Основы когнитивной этологии [Текст]: Учебное пособие для вузов / Ж.И. Резникова. – М.: ИКЦ «Академия», 2005. – 518 с.
9. Филишова Г.Г. Зоопсихология и сравнительная психология [Текст]: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Г.Г. Филишова. – М.: Издательский центр «Академия», 2012. – 544 с. – (Сер. Бакалавриат). – С. 173-193.
10. Фабри К.Э. Основы зоопсихологии [Текст]: Учебник для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по специальностям «Психология» и др. / Фабри К. – М., 2001. – 464 с. Часть I. Глава 1, 2. – С.36-90.
11. Хрестоматия по зоопсихологии и сравнительной психологии [Текст]: / ред.-сост. Н.Н. Мешкова, Е.Ю. Федорович. – М.: УМК «Психология»; Московский психолого-социальный институт, 2005. – 376 с.
12. Чайченко К.Е. Зоопсихологія та порівняльна психологія [Текст] / К.Е. Чайченко – К., 1992. – 147 с.